

Alomorfie vs. synkretismus

	paradigma 1	paradigma 2	
význam X	a	a	
význam Y	a	c	→ alomorfie
	↓		
	synkretismus		
	</a/,X> </a/,Y>		

1. </a/,Y> </c/,Y>
2a. </a/,Y> + fonologie: a → c
2b. </c/,Y> + fonologie: c → a

Typy alomorfie

- fonologická: podoba morfému je ovlivněna fonologickým kontextem
(např. LABIÁLNOST, SLABIČNÁ STRUKTURA, PŘÍZVUK ...)
- morfologická: morfém je vázán na morfologický kontext, tj. flexivní rysy
(např. ROD, ŽIVOTNOST, FLEXIVNÍ TŘÍDA ...)
- lexikální: morfém je vázán na lexikální kontext, tj. množinu konkrétních
lexikálních jednotek

Morfologická alomorfie: flexivní rysy

1. **kontextové** = závislé na pozici syntaktické struktury

např. shodové rysy u adjektiv (ROD/ČÍSLO/PÁD) a sloves (OSOBA/ČÍSLO); strukturní pády u jmen (NOM/ACC)

2. **inherentní** = nezávislé na pozici v syntaktické struktury

2a. **sémanticky** ukotvené rysy: KOMPARATIV/SUPERLATIV u adjektiv;

ASPEKT/AKTIONSART/ČAS u sloves; ČÍSLO/ŽIVOTNOST u jmen

2b. čistě **formální** rysy: FLEXIVNÍ TŘÍDY (deklinační/konjugační)

Flexivní třídy (slovesa v češtině)

INFINITIV	lh-á-t	zn-á-t	hrab-a-t	
PRÉZENS				
1SG	lž-u	zn-á-m	hrab-u	hrab-á-m
2SG	lž-e-š	zn-á-š	hrab-e-š	hrab-á-š
3SG	lž-e	zn-á	hrab-e	hrab-á

→ podoba přítomného kmene je determinována konjugační třídou

Flexivní třídy (jména ve svahilštině)

SG

PL

m-tu

wa-tu

člověk

wa-tu wa-zuri wa-wili

m-ti

mi-ti

strom

člověk dobrý dva

'dva dobří lidé'

ki-tabu

vi-tabu

kniha

n-dege

n-dege

pták

Flexivní třídy a rod (španělština, čeština)

FEM	la	man	-o	car	-a	frent	-e	'ruka, tvář, čelo'
MASC	el	pel	-o	dí	-a	puent	-e	'vlas, den, most'

FEM	ta	žen	-a	MASC	ten	gigol	-o
MASC	ten	tát	-a	NEU	to	měst	-o

→ 1 třída - 2 rody

Flexivní třída a číslo (smíšené paradigmata)

Nom	žen- a	tát- a	žen- y	tát- ové	pán- ové
Acc	žen- u	tát- u	žen- y	tát- y	pán- y
Gen	žen- y	tát- y	žen- ∅	tát- ů	pán- ů
Dat	žen- ě	tát- ovi	žen- ám	tát- ům	pán- ům
Loc	žen- ě	tát- ovi	žen- ách	tát- ech	pán- ech
Ins	žen- ou	tát- ou	žen- ami	tát- y	pán- y

→ *žena* = 1 rod - 1 třída x *táta* = 1 rod - 2 třídy

SG: žena_{FEM} = táta_{MASC}, PL: žena_{FEM} x táta = pán_{MASC}

Smíšené paradigma *kuře* (SG x PL: TŘÍDA)

Nom	moř- e	kuř- e	kuř-at- a	měst- a	kuř-át-k-o
Acc	moř- e	kuř- e	kuř-at- a	měst- a	rajč-át-k-o
Gen	moř- e	kuř-et- e	kuř-at- ∅	měst- ∅	rajč-at-ov- ý
Dat	moř- i	kuř-et- i	kuř-at- ům	měst- ům	
Loc	moř- i	kuř-et- i	kuř-at- ech	měst- ech	
Ins	moř- em	kuř-et- em	kuř-at- y	měst- y	

→ *kuře* = 1 rod - 2 třídy (SG: kuře = moře_{NEU}, PL: kuře = město_{NEU})

Smíšené paradigma: *dítě* (SG x PL:

TŘÍDA/ROD)

Nom	kuř-e	dít-ě	dět-i	kost-i
Acc	kuř-e	dít-ě	dět-i	kost-i
Gen	kuř-et-e	dít-ět-e	dět-í	kost-í
Dat	kuř-et-i	dít-ět-i	dět-em	kost-em
Loc	kuř-et-i	dít-ět-i	dět-ech	kost-ech
Ins	kuř-et-em	dít-ět-em	dět-mi	kost-mi
	mal-é kuře/dítě		mal-é děti/kosti (x mal-á kuřata)	

→ *dítě* = 2 rody - 2 třídy (SG: dítě_{NEU} = kuře_{NEU}, PL: dítě_{FEM} = kost_{FEM})

Rod: gramatický a biologický

	Nsg	gramat. rod	biol. rod (životnost, ANIM)
sluh	-a	MASC (nov-ý)	MASC (sluh-ovi, sluh-ové, sluh-ův)
žen	-a	FEM (nov-á)	FEM (žen-in)
mís	-a	FEM (nov-á)	✘

→ koncovka Nsg *-a* je nezávislá na gramatickém i biologickém rodu

→ distribuce je vázána na deklinační třídu